

O WYBRANYCH SPOSOBACH KONCEPTUALIZACJI „KULTURY ŻYCIA” WE WSPÓŁCZESNYM DYSKURSIE MEDIALNYM

Wprowadzenie

Leksem *kultura*, jako jeden z najpopularniejszych terminów humanistyki i nauk społecznych, ma wiele naukowych definicji. Pozostaje w kręgu zainteresowań m.in. filozofii, historii kultury, antropologii, socjologii, teologii, etnografii (zob. Kłoskowska 1981; Czerwiński 1985; Kmita 1985; Nowicka 1991). Szkoły naukowe, takie jak ewolucjonizm, funkcjonalizm czy strukturalizm, koncentrowały badania na poszczególnych aspektach kultury (zob. Bednarek 1995; Benedict 2019; Jenks 1999). Jak podają autorzy *Encyklopedii PWN w trzech tomach* w ogólnym znaczeniu kultura „obejmuje to wszystko, co w zachowaniu się i wyposażeniu członków społeczeństw ludzkich stanowi rezultat zbiorowej działalności” (Encyklopedia PWN 1999, s. 249). W *Wielkim słowniku języka polskiego* można przeczytać, że jest to także „poziom rozwoju społeczeństw, grup, jednostek w danej epoce historycznej” (WSJP 2018, s. 584).

Ze względu na różnorodność problematyki związanej z kulturą wielokrotnie uszczegółowiano ją poprzez kategoryzowanie (WE PWN 2003, s. 181–185). Wyodrębniono wiele typów kultury, m.in. materialną, duchową, społeczną, ludową, nowoczesną, masową, ale także polityczną, prawną, artystyczną (Encyklopedia PWN 1999, s. 250). W dostępnych publikacjach słownikowych i encyklopedycznych nie odnotowano terminu *kultura życia*². W wielu kontekstach i z zabarwieniem wartościującym *kultura życia* jest jednak obecna we współczesnych przekazach medialnych.

---

¹ elwira.olejniczak@uni.lodz.pl, <https://orcid.org/0000-0003-1678-3671>

² W artykule zróżnicowano zapis wyrażenia i pojęcia. Przyjęto, że jeśli mowa o wyrażeniu *kultura życia*, wtedy w zapisie stosowana jest kursywa. Użycie cudzysłowu sygnalizuje, że „kultura życia” rozpatrywana jest jako koncept (pojęcie).

Cel artykułu i charakterystyka materiału badawczego

Wyrażenie *kultura życia*, sformułowane przez papieża Jana Pawła II w encyklice *Evangelium vitae*³ z 1995 r., doczekało się wielu nawiązań. Celem artykułu jest prześledzenie sposobów konceptualizowania „kultury życia” w internetowych serwisach informacyjno-publicystycznych. Analizie lingwistycznej poddano 180 kontekstów wskazanych przez wyszukiwarkę Monco PL, będącą najbardziej aktualnym korpusem współczesnego języka polskiego (<http://monco.frazeo.pl>).

Za Jerzym Bartmińskim dostrzegam w języku narzędzie służące do wartościowania oraz będące źródłem informacji o wartościach preferowanych przez jego użytkowników (Bartmiński 2005, s. 65; zob. też: Puzynina 1992, s. 83; Puzynina 2003, s. 27; Laskowska 1992, s. 20; Laskowska 2000, s. 342; Tokarski 2001, s. 343). Jednocześnie przyjmuję tezę Ireneusza Bobrowskiego o intencjonalnych obrazach językowych, dzięki którym we współczesnych mediach nadawcy tekstów za pomocą odpowiednich połączeń czy środków językowych kreują i sugerują odbiorcom nie tylko wybrane treści, ale także ich wartościowanie (Bobrowski 1998, s. 75–77, zob. też: Grzesiak 1994, s. 151; Szczepaniak 2007, s. 32). Zakładam, że analiza lingwistyczna materiału, pochodzącego z najbardziej obszernego korpusu tekstów i internetowej wyszukiwarki Monco PL, pozwoli zaobserwować sposoby konceptualizowania „kultury życia” we współczesnym dyskursie medialnym. Dyskurs rozumiem tak jak Stanisław Grabias, który nazywał go ciągiem zachowań językowych, „rodzajem interakcji społecznej dokonującej się przy udziale języka” (Grabias 2019, s. 222; zob. też: Duszak 2010, s. 33).

Warto przyrzeć się internetowym konceptualizacjom „kultury życia”, zwłaszcza że w wirtualnej przestrzeni nie tylko są dostępne teksty prasowe, lecz także istnieje możliwość śledzenia serwisów telewizyjnych oraz kanałów radiowych. Dziesięć najobszerniejszych źródeł kontekstów „kultury życia” stanowią strony: forsa.pl (26 kontekstów – 21,31%), deon.pl (24 konteksty – 19,67%), wiara.pl (19 kontekstów – 15,57%), gazeta.pl (12 użyć – 9,84%), radiomaryja.pl (11 kontekstów – 9,02%), tvpinfo.pl (7 kontekstów – 5,74%), wpolityce.pl (7 kontekstów – 5,74%), niedziela.pl (6 kontekstów – 4,92%), rp.pl (4,92%), nowyekran.pl (4 konteksty – 3,28%). deon.pl, wiara.pl, niedziela.pl i radiomaryja.pl to serwisy internetowe poświęcone kwestiom religijnym, dotyczącym przede wszystkim

---

³ Papież Jan Paweł II rozumiał pojęcie „kultura życia” jako bezwzględne poszanowanie godności życia ludzkiego, traktowanego jako wartość obiektywna, wpisana w naturalny porządek rzeczy. „Stoimy wobec nadludzkiego, dramatycznego zmagania między złem i dobrem, między śmiercią i życiem, między „kulturą śmierci” i „kulturą życia” (Jan Paweł II 1995, s. 18–19, cyt. za: www.kodr.pl/wp-content/uploads/2017/03/evangelium_vitae.pdf [dostęp: 27.02.2024]).

chrześcijaństwa. Pozostałe serwisy, z których pochodzi zebrany materiał, reprezentują zarówno prawicowy, jak i liberalno-lewicowy profil światopoglądowy (zob. PDM 2023, s. 20–36).

Analiza wybranych przykładów opublikowanych w latach 2008–2023 pozwoli uchwycić najbardziej popularne, ale też sprzeczne ze sobą, konceptualizacje „kultury życia”.

Część analityczna

Wyrażenie *kultura życia* obecne jest w 180 kontekstach dostępnych w nowoczesnym korpusie języka polskiego Monco PL. Zebrany materiał został uporządkowany i przydzielony do kategorii związanych z dziewięcioma zaobserwowanymi sposobami konceptualizacji. Ze względu na ograniczone ramy artykułu omawiam pięć najliczniej reprezentowanych kategorii: „Kultura życia” vs kultura śmierci; „Kultura życia” jako synonim szacunku do człowieka; „Kultura życia” a polityka; „Kultura życia” jako metafora zadłużania; Nowa „kultura życia”. Przedmiotem odrębnej analizy będą pozostałe kategorie: „Kultura życia” jako dziedzictwo cywilizacji; „Kultura życia” rodzinnego; „Kultura życia” codziennego; Miejska „kultura życia”.

„Kultura życia” vs kultura śmierci

Pośród licznych konceptualizacji wyrazista i wielokrotnie reprezentowana jest ta, która pojęcie „kultury życia” przeciwstawia kulturze lub cywilizacji śmierci (por. Dziuba 2014, 93–105). Opozycja ta jest kontynuacją myśli zawartej w słowach papieża Jana Pawła II, który głosił, że „we współczesnym kontekście społecznym, naznaczonym przez dramatyczną walkę między «kulturą życia» a «kulturą śmierci», należy wykształcić w sobie silny zmysł krytyczny” (Szostak 1997, s. 163). Kontrast na poziomie języka wzmacniają leksemy odnoszące się do retoryki wojennej, np. wartościujące czasowniki, takie jak: *zмагаć się, pokonać, być w stanie wojny*. W zgromadzonym materiale *kulturę życia* wiąże się z konotującymi pozytywne wartości abstrakcyjnymi substantiwami (*miłość, piękno, radość, pokój, światło, nadzieja*). Przywołują one ponadczasowe, uniwersalne dążenia człowieka, obrazują to, co już w czasach starożytnych były pożądane i stawiane w centrum zainteresowania. *Kultura życia* lokowana jest w kontekstach z czasownikami *kochać, chronić, wspierać*, przywołującymi na myśl relacje macierzyńskie, wypełnione uczuciami i troską: „Kultura życia bowiem chroni i kocha każde życie, wspiera miłość, piękno, radość i pokój” (radiomaryja.pl 29/1/2013).

Zebrany przeze mnie materiał potwierdza wnioski z analizy Urszuli Gajewskiej, która w artykule *Obrazy współczesnego świata w encyklikach Jana Pawła II* wśród symptomów cywilizacji/kultury śmierci wskazała m.in.: wolność silniejszych wymierzoną przeciw słabszym, sprowadzanie życia ludzkiego do kryterium przydatności i wydajności, przesadne propagowanie wartości utylitarnych, materialne rozumienie sukcesu czy zaćmienie sumienia, czyli zanikanie umiejętności odróżniania dobra od zła (Gajewska 2008, s. 130). W przykładach pochodzących z wyszukiwarki Monco PL kultura śmierci opisywana jest negatywnie wartościującymi leksemami mówiącymi o zniszczeniu, nienawiści, niezgodzie: „kultura śmierci niszczy życie, rozsiewa nasiona nienawiści, niezgody i nieszczęścia” (wiara.pl 19/1/2009). Na prawach autorytetu cytowane są wypowiedzi papieży Jana Pawła II oraz Benedykta XVI, wiążących pojęcie „kultura życia” z pojęciem ideału, do którego należy konsekwentnie dążyć, pamiętając o cierpiących i chorych. Przymiotniki, takie jak: *chrześcijańska, katolicka*, którymi określa się *kulturę życia*, lokują ją w sferze odniesień religijnych. Zaimek dzierżawczy *nasza* wprowadza zaś poczucie bliskości, przynależności: „Nasza chrześcijańska katolicka kultura życia głosi Naukę Pana Naszego, Jezusa Chrystusa” (nowyekran.pl 15/2/2013). Powołanie się na nauczanie Jezusa Chrystusa wskazuje, na jakich wartościach i na jakim przesłaniu opiera się to rozumienie „kultury życia” (por. Węckowski 2011, s. 547–555). Leksemy *siła, nadzieja, światło, piękno, życie, radość, miłość, pokój* wpływają na optymistyczny wydźwięk przekazu.

W materiale źródłowym obecne są odwołania do słów arcybiskupa Stanisława Gądeckiego – przewodniczącego Episkopatu Polski – który mówił o konieczności powrotu do chrześcijańskiego przesłania o ludziach dobrej woli. Na poziomie języka następuje dychotomiczny podział na to, co dobre i wartościowe, oraz to, co pełne nienawiści i przemocy. Przekaz medialny wzmacniają liczne abstrakcyjne rzeczowniki oraz gerundia: *kultura rodząca zagubienie i niezadowolenie, obojętność i samotność, nienawiść i przemoc*. Wykorzystanie leksemów *walka, wojna, zwycięstwo* wprowadza odbiorcę w świat konfliktu (por. Ornatowski 2021, s. 14–39) i wymusza jasne opowiedzenie się po jednej ze stron: „kultura życia pokona kulturę śmierci, jednak winniśmy wiedzieć, że jesteśmy w stanie prawdziwej wojny” (deon.pl 6/11/2011). W tej wizji przegrana wartości związanych z pojęciem „kultury życia” pociąga za sobą poważne konsekwencje, symbolizowane przez nieobojętne aksjologicznie sformułowanie *zabijanie dzieci poczętych* (wiara.pl 20/1/2009).

W wybranych do analizy tekstach medialnych kontynuatorom myśli ojców założycieli Unii Europejskiej zarzuca się wypaczenie ideałów i pierwotnych postulatów. Skontrastowane zostaje podejście logiczne z ideologicznym, które wprowadza wykluczającą kulturę śmierci. Wagę poruszanych kwestii eksponuje czasownik *grzmieć* użyty w znaczeniu dobitnego, ekspresywnego sposobu mó-

wienia z groźbą lub naganą (WSJP 2018, s. 1150; SJP PWN 2007, s. 214). Oto przykład: „Abp Gądecki grzmi: «Kultura życia, o jakiej myśleli ojcowie założyciele UE, przeradza się w kulturę śmierci i wykluczenia, a ideologia bierze górę nad rozumem»” (wp.pl 25/6/2021).

„Kultura życia” jako synonim szacunku do człowieka

Ważnym sposobem konceptualizowania interesującego mnie pojęcia jest ujmowanie go w kategoriach poszanowania ludzkiej godności i gwarantowania prawa do życia, np. „Nowa kultura życia prowadzi do czci i szacunku dla każdego człowieka” (deon.pl 20/6/2015).

W zebranym materiale w 23 kontekstach mówi się o *wartości istoty ludzkiej*. Używa się leksyki z zakresu etyki, podkreśla konieczność doceniania życia każdej osoby, *nawet gdy jest ona słaba i cierpiąca*. Problem szacunku do innych zostaje wyekspozowany poprzez wskazanie grup wykluczanych społecznie (np. *ludzie starsi, niepełnosprawni, biedni, osamotnieni, chorzy*). Wyrażna jest funkcja dydaktyczna tego ujęcia „kultury życia”: „Spójna kultura życia jest otwarta i broni życia na każdym etapie” (gosc.pl 9/2/2017). Rzecznicy *solidarność, opieka, przyjęcie* przypominają o potrzebie pomocy potrzebującym. Tak rozumiana kultura jest przeciwko karze śmierci, niezależnie od przestępstwa: „społeczeństwo musi chronić życie”, „Chrześcijańska kultura życia nie może łączyć się ze zgodą na karę śmierci” (deon.pl 8/10/2013). Przekaz został wzmocniony przez zaprzeczone orzeczenie modalne (*nie może łączyć się*) oraz czasownik modalny *musi*, który oznacza, że jest się zobowiązany do czegoś, nie można postąpić inaczej (NSJP 2003, s. 480). Mówi się też o adopcji (jako *dobrze rozumianej kulturze życia*) oraz zaprzecza negatywnie wartościującym, potocznym sądom o tym, że *jest to gorsze rodzicielstwo* (deon.pl 28/3/2013). „Kultura życia”, łączona z *tworzeniem atmosfery sprzyjającej życiu* (wiara.pl 29/11/2009), opisywana jest przymiotnikami: *otwarta, nowa, braterska*.

Wyrażenie *kultura życia* występuje kilkakrotnie w połączeniu z rzeczownikami *wychowanie i tradycja, hierarchia wartości i kultura zachowania* (wykop.pl 13/5/2022), dzięki czemu włącza się je w kategorię sformułowań normatywnych, pozytywnie nacechowanych aksjologicznie. W wypowiedzeniu „Konieczna jest kultura życia!” (radiomaryja.pl 28/4/2014) orzecznikiem w orzeczeniu imiennym jest przymiotnik *konieczny*, oznaczający ‘coś bezwzględnie potrzebnego, nieodzownego, niezbędnego’ (NSJP 2003, s. 348). Zastosowanie wykrzyknika podkreśla znaczenie wyznawanych wartości oraz świadomie podejmowanych decyzji.

„Kultura życia” a polityka

Kolejny interesujący sposób konceptualizowania „kultury życia” dotyczy polityki. Wśród zgromadzonych przykładów kontekst ten pojawia się dziewięciokrotnie.

O poziomie polskiego życia politycznego już w 2004 r. napisał badacz Kazimierz Ożóg, wskazując na to, że jest to świat komunikatów tworzonych na sprzedaż, o czym dobitnie świadczą inwektywy sejmowe, awantury, wypowiedzi pełne emocji (Ożóg 2004, s. 247). W zebranym przeze mnie materiale podobne opinie wyrażają hierarchowie kościelni zaniepokojeni sytuacjami, które mają miejsce w debatach partyjnych toczonych w polskim parlamencie i poza nim: „Niepokoi nas poziom i kultura życia politycznego...” (wp.pl 3/5/2012; interia.pl 3/5/2012; fronda.pl 5/3/2012; wiara.pl 4/5/2012). Czasowniki *niepokoić* i *boleć nad czymś* konotują przykrość i to, że ktoś się o coś martwi (SJP PWN 2007, s. 62, 446), z jakiegoś powodu odczuwa smutek lub strach. Wyrażanie zaniepokojenia poziomem życia politycznego implikuje przekonanie, że nie ma powodów do zadowolenia. Użycie modulantu osądzającego *niestety* ujawnia stosunek osoby mówiącej do wypowiedzianej treści: „Niestety, kultura życia politycznego nie jest zachowywana i Kościół w Polsce bardzo nad tym boleje” (wiara.pl 25/11/2010).

Pisząc o zasadach etyki słowa, Janina Puzynina i Anna Pajdzińska wskazywały na to, by słowem nie ranić, nie manipulować, nie okłamywać, lecz stwarzać poczucie akceptacji (Puzynina, Pajdzińska 2006, s. 42). Analizowany przeze mnie materiał wielokrotnie zaprzecza zasadom, na które powoływały się badaczki. W przekazach medialnych wyraźnie widać przekonanie, że zachowanie polskiej klasy politycznej jest nieetyczne i nie ma nadziei na poprawę sytuacji. Rozczarowanie tak rozumianą „kulturą życia” politycznego odzwierciedlają wartościujące czasowniki, np. *klamać* i *oszukiwać* oraz sformułowania zawierające okoliczniki stopnia i miary: *nieco przesadzamy, nadmiernie żywimy nadzieję* – „Jeżeli ktoś kłamie i oszukuje, trudno powiedzieć, że jest to kultura życia politycznego” (jaslo4u.pl 3/3/2019). Ironię można zauważyć w pokornej prośbie skierowanej do rozmówcy: „Błagam, Panie Pośle”. Skontrastowane zostaje podniesłe znaczenie czasownika *blagam*, odnoszącego się zazwyczaj do prośby o wybaczenie, zmiłowanie lub łaskę (WSJP 2018, s. 295), z pewnego rodzaju licytacją, za rządów której z partii było w polityce gorzej: „Kultura życia politycznego jest lepsza niż za rządów PiS... Błagam, Panie Pośle” (polskatimes.pl 4/3/2011). Przywołany przykład potwierdza spostrzeżenia Jolanty Kowalewskiej-Dąbrowskiej, która napisała, że „w sytuacji walki politycznej [...] chęć udowodnienia swojej «lepszości» zawsze będzie się wiązała z niebezpieczeństwem przekraczania pewnej granicy wiążącej się z ogólnymi normami etycznymi” (Kowalewska-Dąbrowska 2009, s. 25).

„Kultura życia” jako metafora zadłużenia

W analizowanym materiale w sześciu kontekstach dokonuje się metaforyzacji i łączy „kulturę życia” z informacjami o zaciąganych przez państwo kredytach. Zestawienie dwóch sprzecznych ze sobą płaszczyzn, czyli wartości niematerialnych z tymi czysto materialnymi, wywołuje efekt hiperboli. Dodatkowo opisywaną sytuację uwypukla innowacja językowa, polegająca na intencjonalnym, niewłaściwym połączeniu wyrazów: „Kultura życia w kredycie, czyli państwo zapożyczone na wysoki procent” (gazetaprawna.pl 19/10/2011). Można mówić o życiu w dostatku lub ubóstwie, życiu z kimś lub z czymś i z czegoś, czyli życiu z kredytem, nie zaś o życiu w kredycie (zob. NSPP 2003, s. 1388). W uzusie spotyka się sformułowanie *żyć na kredyt* (analogicznie do *żyć na pokaz*). NSPP zawiera informację, że możliwe jest ewentualnie połączenie: ktoś, coś żyje na czymś, w czymś – np. *żyć we wspomnieniach* lub *na kartach pamiętnika* (NSPP 2003, s. 1388). Być może intencjonalne zastosowane niefortunne sformułowania *życie w kredycie* miało wyeksponować dalszą część wypowiedzenia, będącą objaśnieniem: „Kultura życia w kredycie, czyli Polska tonie w długach”. Metafory (*Polska tonie w długach* oraz *państwo zapożyczone na wysoki procent*) powiązane z deprecjacją polityki rządu Platformy Obywatelskiej i Polskiego Stronnictwa Ludowego: „W ciągu czterech lat rządów koalicji PO-PSL dług wzrósł o blisko 270 mld zł, czyli z grubsza o połowę” (forsal.pl 20/10/2011).

Nowa „kultura życia”

Siedem kontekstów medialnych budzi szczególne wątpliwości – dotyczą one manipulacyjnego, nieuzasadnionego rozszerzenia zakresu znaczeniowego wyrażenia *kultura życia*. Przymiottnikiem *nowy* dookreśla się leksem *kultura*, by móc odnieść go m.in. do homoseksualizmu. Przy okazji stosuje się negatywnie nacechowane rzeczowniki: *herezja* i *natarcie*. Słowo *herezja* ewokuje pogląd sprzeczny z religią panującą albo odstępstwo od powszechnie przyjętej opinii (NSJP 2003, s. 256), *natarcie* zaś dotyczy gwałtownego ataku na przeciwnika, napaści. Takie zestawienie wyrazów ma przekonać odbiorców, że *nowa kultura życia* oznacza akcje propagujące homoseksualizm: „Homoseksualna herezja w natarciu, nowa kultura życia” (gazeta.pl 22/11/2010). Niefortunne i manipulacyjne są również połączenia *kultury życia* z mającym pejoratywne konotacje leksemem *narkotyki*: „Łatwiej usłyszeć opinie, że [...] narkotyki to kultura życia” (polityka.pl 31/7/2012). Inne przykłady językowych nadużyć to zarówno definiowanie „kultury życia” jako zbędnego konserwatyzmu, jak i traktowanie *aborcji*, *eutanazji* i *związków gejowskich* jako synonimów nowoczesnej wizji świata (deon.pl 4/12/2012). Uwagę zwraca ironiczna, przewrotna ocena takiego obrazu *nowej*

„kultury życia”, który *obecnie panuje*, czyli zawłaszcza dyskurs i się rozprzestrzenia (NSJP 2003, s. 632). Taka *nowa* interpretacja degraduje znaczenie wyrażenia *kultura życia*, wiąże je z leksyką z zakresu żartów, komedii, z funkcją ludyczną. Oto fragment: „Obecnie panuje taka kultura życia «nie na poważnie», ważne jest żeby pożartować, pośmiać się” (mmszczecin.pl 4/5/2013).

Leksyka potoczna (*spieprzaj dziadu*) obecna w zebranych materiale wskazuje na zmiany stylistyczno-ekspresywne (SPLP 2003, s. 266; Anusiewicz, SkaWiński 1996, s. 43), jakie zaszły nie tylko w definiowaniu, ale także w postrzeganiu „kultury życia”. Wyrażna jest próba stworzenia paraleli i wskazania, że nie można zamaskować braku oglądy i niestosownego języka. Podobnie nie powiedzie się ukrywanie braku sensu w źle rozumianej definicji kultury życia: „Kultura życia i zarządzania, jak widać – dla niektórych niepostrzeżenie – już się zmieniła i nawet jeśli «spieprzaj dziadu» napiszemy na perfumowanej papeterii, nadal będzie to tylko «spieprzaj dziadu»” (gazeta.pl 23/10/2013). W niektórych tekstach medialnych w celach aksjologicznych oraz perswazyjnych stosuje się pytania retoryczne, np. „Kultura życia czy system represji?” (news.google.com 1/11/2020; onet.pl 1/11/2020). Zawierają one nieuzasadnioną tezę sugerującą, że „kulturę życia” można porównywać z represjami, które jako środki ucisku i przestładowania stosowane są w aktach odwetu lub terroru (NSJP 2003, s. 838; WSJP 2018, s. 74).

Zakończenie

We współczesnych internetowych przekazach medialnych w wielu kontekstach przywołane zostaje pojęcie „kultury życia”. Przeciwstawia się je kulturze śmierci, wiąże z wartościami chrześcijańskimi i słowami papieży: Jana Pawła II, Benedykta XVI oraz Franciszka. „Kultura życia” bywa też zestawiana z wartościami rodzinnymi, służy jako wyznacznik szacunku do życia ludzkiego i godności każdego istnienia. Przenośnie mówi się o niej także w odniesieniu do działalności politycznej, zwłaszcza przywołując niedostatki tej ostatniej.

Nadużycia znaczenia wrażenia czy też nieuzasadnione rozszerzanie zakresu jego stosowania zaobserwować można w wielu medialnych przykładach. Intencjonalnie, często prowokacyjnie, wiąże się „kulturę życia” z kwestiami zadłużenia się, gigantycznymi kredytami, a w najbardziej skrajnej odślonie odnosi również do narkomanii czy alkoholizmu. Słowne manipulacje obecne w zebranych materiale potwierdzają spostrzeżenia Anny Cegieły, która napisała, że „działania językowe mogą być skierowane ku człowiekowi, służyć wartościom. Wspierają je, albo przeciwnie – niszczyć” (Cegieła 2014, s. 23).

Bibliografia

- Anusiewicz J., Skawiński J. (1996), *Słownik polszczyzny potocznej*, Warszawa – Wrocław.
- Bartmiński J. (1998), *Podstawy lingwistycznych badań nad stereotypem – na przykładzie stereotypu matki*, w: *Język a kultura*, t. XII: *Stereotyp jako przedmiot lingwistyki. Teoria, metodologia, analizy empiryczne*, red. J. Anusiewicz, J. Bartmiński, Wrocław.
- Bartmiński J. (2005), *Miejsce wartości w językowym obrazie świata*, w: *Język w kręgu wartości. Studia semantyczne*, red. J. Bartmiński, Lublin.
- Bednarek S. (1995), *Pojmowanie kultury i jej historii we współczesnych syntezach dziejów kultury polskiej*, Wrocław.
- Benedict R. (2019), *Wzory kultury*, Kraków.
- Bobrowski I. (1998), *Zaproszenie do językoznawstwa*, Kraków.
- Budzyńska-Daca A., Modrzejewska E. (2019), *Słowo o retoryce i wartościach*, w: *Retoryka i wartości*, red. A. Budzyńska-Daca, E. Modrzejewska, Warszawa.
- Cegiela A. (2014), *Etyka słowa w dyskursie publicznym*, w: *Słowo we współczesnych dyskursach*, red. K. Jachimowska, B. Kudra, E. Szkudlarek-Śmiechowicz, Łódź.
- Czerwiński M. (1985), *Kultura i jej badania*, Wrocław.
- Duszek A. (2010), *Styl jako kategoria krytycznej analizy dyskursu*, w: *Styl, dyskurs, media*, red. B. Bogołębska, M. Worsowicz, Łódź.
- Dziuba A. (2014), *Kultura życia wobec kultury śmierci*, „Collectanea Theologica” R. 84, nr 2.
- Encyklopedia PWN w trzech tomach* (1999), red. D. Kalisiewicz, Warszawa.
- Gajewska U. (2008), *Obraz współczesnego świata w encyklikach Jana Pawła II*, w: *Język – społeczeństwo – wartości*, red. E. Laskowska, I. Benenowska, M. Jaracz, Bydgoszcz.
- Grzesiak R. (1994), *Wartościowanie w tekstach przemówień sejmowych Adama Michnika*, w: *Współczesna polszczyzna mówiona w odmianie opracowanej (oficjalnej)*, red. Z. Kurzowa, W. Śliwiński, Kraków.
- Hogan K. (2005), *Psychologia perswazji*, Warszawa.
- Grabias S. (2019), *Język w zachowaniach społecznych. Podstawy socjolingwistyki i logopedii*, Lublin.
- Jan Paweł II (1995), *Evangelium vitae*, www.kodr.pl/wp-content/uploads/2017/03/evangelium_vitae.pdf [dostęp: 28.02.2024].
- Jenks C. (1999), *Kultura*, Poznań.
- Język. Wartości. Polityka. Zmiany rozumienia nazw wartości w okresie transformacji ustrojowej w Polsce. Raport z badań empirycznych* (2006), red. J. Bartmiński, Lublin.
- Kłoskowska A. (1981), *Socjologia kultury*, Warszawa.

Kmita J. (1985), *Kultura i poznanie*, Warszawa.

Kowalewska-Dąbrowska J. (2009), *Język polityki a etyka słowa (na przykładzie debaty telewizyjnej)*, w: *Język – biznes – media*, red. A. Rypel, D. Jastrzębska-Golonka, G. Sawicka, Bydgoszcz.

Laskowska E. (1992), *Wartościowanie w języku potocznym*, Bydgoszcz.

Laskowska E. (2000), *Językowe środki wartościujące w funkcji nakłaniającej (na przykładzie wypowiedzi na sesjach Rady Miejskiej Bydgoszczy)*, w: *Regulacyjna funkcja tekstów*, red. K. Michalewski, Łódź.

Marcjanik M. (2007), *Grzeczność w komunikacji językowej*, Warszawa.

Nowak P. (2006), *Informowanie w przestrzeni komunikacji medialnej*, w: *Nowe zjawiska w języku, tekście i komunikacji*, red. A. Naruszewicz-Duchlińska, M. Rutkowski, Olsztyn, s. 250–257.

Nowicka E. (1991), *Świat człowieka – świat kultury*, Warszawa.

[NSJP] *Nowy słownik języka polskiego* (2003), red. E. Sobol, Warszawa.

[NSPP] *Nowy słownik poprawnej polszczyzny* (2003), red. A. Markowski, Warszawa.

Ornatowski C. (2021), *Retoryka uzbrojona: walka o świadomość we współczesnej przestrzeni medialnej*, Res Rhetorica nr 8 (4).

Ożóg K. (2004), *Język w służbie polityki. Językowy kształt kampanii wyborczych*, Rzeszów.

Pałka P., Kwaśnicka-Janowicz A. (2017), *Przewodnik po elektronicznych zasobach językowych dla polonistów (słowniki, kartoteki, korpusy, kompendia)*, Kraków.

PDM: Sojak R., Meler A. i in. (2023), *Kto ma przewagę w polskim dyskursie medialnym*: <https://tiny.pl/dxbk1> [dostęp 27.02.2024].

Puzynina J. (1992), *Język wartości*, Warszawa.

Puzynina J. (1997), *Słowo – wartość – kultura*, Lublin.

Puzynina J. (2004), *Problemy wartościowania w języku i w tekście*, „Etnolingwistyka” nr 16.

Puzynina J. (2003), *Wokół języka wartości*, w: *Język w kręgu wartości. Studia semantyczne*, red. J. Bartmiński, Lublin.

Puzynina J., Pajdzińska A. (2006), *Etyka słowa*, w: *O zagrożeniach i bogactwie polszczyzny*, red. J. Miodek, Wrocław.

[SJP PWN] *Słownik języka polskiego PWN* (2007), red. L. Drabik, E. Sobol, Warszawa.

[SPLP] *Słownik polskich leksemów potocznych* (2003), red. W. Lubaś, Kraków.

Szczepaniak J. (2007), *Wartościowanie w tekście prasowym na przykładzie niemieckiej gazety „Bild-Zeitung”*, w: *Antynomie wartości. Problematyka aksjologiczna w językoznawstwie*, red. A. Oskiera, Łódź.

Szostak A. (1997), *Człowiek i kultura w ujęciu Jana Pawła II*, „Łódzkie Studia Teologiczne” z. 6.

Tokarski R. (1991), *Wartościowanie człowieka w metaforach językowych*, „Pamiętnik Literacki” z. 1.

[WE PWN] *Wielka encyklopedia PWN* (2003), red. Jan Wojnowski, Warszawa.

Węcowski W. (2011), *Kultura życia i kultura śmierci w mediach*, „Studia Pelpińskie”.

[WSJP] *Wielki słownik języka polskiego PWN* (2018), red. S. Dubisz, Warszawa.

Streszczenie

O wybranych sposobach konceptualizacji „kultury życia” we współczesnym dyskursie medialnym

Celem artykułu jest prześledzenie wybranych sposobów mówienia o „kulturze życia” we współczesnych przekazach medialnych. Analizie lingwistycznej poddano 180 medialnych kontekstów opublikowanych w latach 2008–2023. Dziesięć najobszerniejszych źródeł stanowią strony: forsal.pl, deon.pl, wiara.pl, gazeta.pl, radiomaryja.pl, tvpinfo.pl, wpolityce.pl, niedziela.pl, rp.pl, nowyekran.pl. Cztery serwisy internetowe (deon.pl, wiara.pl, niedziela.pl i radiomaryja.pl) poświęcone są kwestiom religijnym dotyczącym przede wszystkim chrześcijaństwa. Pozostałe portale informacyjno-publicystyczne, z których pochodzi zebrany materiał, reprezentują różne profile ideologiczne (liberalno-lewicowy i prawicowy).

Jak wykazała analiza, we współczesnych mediach „kultura życia” jest przeciwstawiana kulturze śmierci i wyraźnie wiązana z wartościami chrześcijańskimi. Służy jako wyznacznik szacunku do każdego istnienia, jest łączona z życiem rodzinnym. Przenośnie mówi się o niej także w odniesieniu do działalności politycznej i jej niedostatków. Poświadczono są konteksty ukazujące nieuzasadnione rozszerzenie zakresu stosowania interesującego nas wyrażenia także na kwestie związane z zadłużaniem się oraz odnoszące się do narkomanii czy alkoholizmu.

Słowa kluczowe: kultura życia, media, język, konceptualizacje

Summary

Selected ways of conceptualizing „the culture of life” in contemporary media discourse

The aim of the article is to examine several selected ways of talking about the culture of life in contemporary media messages. 180 media contexts published in 2008–2023 were subjected to linguistic analysis. The ten most extensive sources are the following websites: forsal.pl, deon.pl, wiara.pl, gazeta.pl, radiomaryja.pl,

tvpinfo.pl, wpolityce.pl, niedziela.pl, rp.pl, nowyekran.pl. Four websites (deon.pl, wiara.pl, niedziela.pl and radiomaryja.pl) are devoted to religious issues, primarily related to Christianity. The other news and journalistic portals represent different worldviews (liberal, left-wing and right-wing).

Discussion of the collected examples from materials published in the years 2008–2023 translated into capturing the latest conceptualizations of the term culture of life.

As the analysis in the contemporary media showed, the culture of life is opposed to the culture of death. It serves as an indicator of respect for every existence. It is also used figuratively in relation to political activity and its shortcomings. There are also ways of presenting the culture of life that boil down to abuse of the meaning of the phrase, unjustified extension of the scope of its use also to matters related to indebtedness, credits, and in the most extreme version also relating to drug addiction or alcoholism.

Keywords: culture of life, media, language, conceptualizations